

מסורת הש"ס
 א. (כל הענין) ילק"ש תורה תב.
 ב. בבורות ט, ב.
 ג. עירובין מו, ב, מז, א, ביצה כז, א, ירושלמי תרומות פ"ג ה"א.
 ד. בבורות ט, ב, (בשינוי שם).
 ה. ירושלמי קדושין פ"ב ה"ח. מכלילתא שמות כב, ג.

גרוסות

בהשג יד בכתיב: בהשגת יד.
אף אנו נמי תנינא ר"ג גורס: אמר רבא תנינא וראה תוס'.
פשיטא בכתיב ועוד מלה זו חסרה.
כולי האי לא בכתיב: כולי האי.
אפילו תימא יש בכתיב: אפילו תימא הלכה.
רב נחמן בר יוסף בשי"מ ועוד כללעל ט, ב: רב נחמיה בר יוסף.
פדיונו מודה או דלמא פדיונו יש בכתיב ובשי"מ: פדיונו פדיו מודה או דילמא פדיונו פדיו.
כיון דקני להו בביני וביני בכתיב: כיון דקני להו דקני להו בביני וביני דקני להו דביני וביני.

לשון

פטרווא
 הכוונה כאן היא לשה, ומקור המילה כנראה בפרסית הבינונית patručak במובן בהמה מן הצאן המיועדת לשחיטה.
דנקא
 מקור המילה הוא בפרסית dang משמעה - מעה, שישית הדינר.

איש"מ

רבי יהודה נשיאה ור' טרפון
 שלושה חכמים יודעים לנו בשם רבי יהודה נשיאה. האחד - בנו של רבן גמליאל בן רבי, בן הדור הראשון לאמוראי ארץ ישראל, ראש הישיבה בצפורי. השני - נכדו של רבי יהודה נשיאה הראשון, למד וישראל שאלות מפי ר' יוחנן ומפי תלמידיו ריש לקיש ועוד. והשלישי - נכדו של רבי יהודה נשיאה השני, בן דורו של רבי ירמיה, דבור הרביעי לאמוראי ארץ ישראל.
 אין אנו יודעים על חכם בשם ר' טרפון בן זמנו של אף אחד מהם. ואולי יש כאן שיבוש עתיק של גירסה.

בהשג יד כתיב [נאמח], במי שנודר ערכו של פלוני להקדש, ואין ידו משגת לתת כל ערכו, שאינו יוצא ידי חובה בפחות משקל. ולא לעניינים אחרים. אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים, שפודים פטר חמור בשה כל שהוא, ואפילו בפחות משקל. ושואלים: וכמה? מהו שיעורו? אמר רב יוסף: אפילו פטרווא בר דנקא (שה

בהשג יד כתיב. אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים. וכמה? אמר רב יוסף: אפילו פטרווא בר דנקא. אמר רבא, אף אנו נמי תנינא [אנו גם כן שנינו] במשנתנו כן, שהשה שפודים בו יכול להיות גדול וקטן, כדברי רב יוסף. ושואלים על דברי רב יוסף: פשיטא [פשוט] הרבר, שפודים בשה כזה, שהרי שנינו בכרייתא "כל שהוא" ומשיבים, מהו דתימא [שתאמר]: בשה ששווי מועט כולי האי [כל כך] לא יכול לפדות, אי נמי [או גם כן], היינו חושבים שפטרווא [שה כחוש] לא יוכל לפדות בו, גם אם הוא שווה מעה, על כן קא משמע לן [משמע לנו] רב יוסף שאפילו בזה פודים. מסופר, רבי יהודה נשיאה היה ליה [היה לו] פטר חמור, שדריה לקמיה [שלח אותו לפני] רבי טרפון, אמר ליה [לו]: כמה בעינא למיתב [צריך אני לתת] לכהן בפדיונו? מהו שוויי של השה שצריך לתת? אמר ליה [לו], הרי אמרו חכמים: הנותן בעין יפה - נתן שה בשוויי סלע, עין רעה - בשקל, בינונית - ברגיא. אמר רבא: הלכתא [הלכה] שצריך לתת שה בשוויי רגיא. וכמה שיעורו? תלתא זוזי [שלושה דינרים]. והוא קרוי "רגיא" על שם שהוא רגיל הכא ורגיל הכא [קרוי לכא וקרוי לכא], שהוא ממוצע בין סלע ששוויי ארבעה דינרים, לבין שקל ששוויי שני דינרים, ומעירים: קשיא הלכתא אהלכתא [קשה הלכה זו, שנותן שה בשלושה דינרים, על ההלכה שאמר רב נחמן]. שיכול לתת אפילו שה כל שהוא! ומשיבים: לא קשיא [אין זה קשה], כאן - בבא לימלך [לשאלו], אומרים לו לתת שלושה דינרים, כאן - בעושה מעצמו, שאם נתן שה שווה אפילו מעה - יצא ידי חובה, ואין מחייבים אותו ליתן ביותר.

אמר רבי יצחק אמר ריש לקיש: מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו - פודהו בשוויי. למאן? אילימא לרבי יהודה - הא אמר: הקפידה עליו תורה בשה! אלא לרבי שמעון. רב אחא מתני הכי. רבינא קשיא ליה: רבי יהודה ורבי שמעון - הלכה כרבי יהודה, וסתם לן תנא רבי יהודה, ואת אמרת הלכה כרבי שמעון?! אלא, אפילו תימא רבי יהודה - לא יהא חמור מן ההקדש, ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו, אלא להקל עליו. רב נחמן בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקי בשוויי.

אמר רב שיזבי אמר רב הונא: הפודה פטר חמור של חבירו - פדיונו פדוי. איבעיא להו: פדיונו לפודה, או דלמא פדיונו לבפעלים? אילימא דרבי שמעון לא תיבעי לך, גיין דאמר מותר בהנאה - ממונא דבעלים הוא. פי תיבעי אילימא דרבי יהודה, דאמר אסור בהנאה; להקדש מדמי ליה, ורחמנא אמר: ונתן הפסוף וקם לו. או דלמא, גיין דקני להו בביני וביני, לא דמי להקדש? אמר רב נחמן, תא שמע: הגונב פטר חמור של חבירו - משלם תשלומי כפל לבעלים,

בשעת נתינה לכהן. דמעידנא דאפרשיה ברושתיה דכהן קאי, כדאמר לקמן בשמעתין. ושה - בין מכבשים בין מעוים, בין זכר בין נקבה, בין גדול בין קטן, כדתנן במתניתין. הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי - לא דמי לתרום משלו על חבירו, דאיבעיא לן פרק "אין בין המודר" (נדריים לו, ב) אם צריך דעת. דהתם כתיב: "גם אתם" לרבות שלוחכם, ובעינן: מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם. אבל הכא לא כתיב בעלים.

אמר רב שיזבי אמר רב הונא: הפודה פטר חמור של חבירו - פדיונו פדוי. פדיונו לחכמים: האם במקרה זה פדיונו (פטר החמור) שייך לפודה, או דלמא [שמת] פדיונו לבעלים? ואמרים: אילימא [לפי שיטת] ר' שמעון לא תיבעי [תישאל] לך, כיון שאמר שקודם פדיון הריהו מותר בהנאה לבעלי, שיכול לעבוד בו ולהשכיר אותו - הרי ממונא [ממון] של הבעלים הוא, ונתינת שה לכהן - אין בכוחה להוציא את החמור מיד בעליו. כי תיבעי [לפי שיטת] ר' יהודה, שאמר שפטר חמור אסור בהנאה קודם פדיונה, ואם כן, אינו שלו מתחילה, ורק על ידי הפדייה בשה הריהו זוכה בו. וכך יש לשאול: האם להקדש מדמי ליה [הוא מדמה אותו]. את פטר החמור, ורחמנא אמר [והתורה אמרה] בפדיון מן ההקדש: "ונתן הכסף וקם לו" (ראה ויקרא כז, ט), ומשמע: מי שנותן את הכסף, גם אם לא הוא הקדיש את הדבר, הריהו זוכה בו. או דלמא [שמת]. כיון שהבעלים יכול לפדות את פטר החמור בשה, ששוויי פחות מחמור, נמצא דקני להו בביני וביני [שיש לו קנין בחמור, בהפרש שבין זה לזה]. ולכן לא דמי [אינו דומה] להקדש, שאין בו כלל קנין למקדיש? אמר רב נחמן, תא שמע [בוא ושמע] רביה ממה ששינונו בכרייתא: הגונב פטר חמור של חבירו קודם שנפדה, ונתפס - משלם תשלומי כפל לבעלים.

בהשג יד כתיב - האומר: "ערכי עליו", ואין לו כדי ערך, כתיב ציה (ויקרא מ): "על פי אשר תשיג יד הנודר יערכנו הכהן". וכתיב צמריה: "וכל ערכך" וגו', דלי נמי לית ליה שוה שקל - לא יערכנו הכהן פחות משקל. הלכה כדברי חכמים - דפדיונו נשה כל דהו. פטרווא - שה כחוש. בר דנקא - קטן, שאינו שוה אלא מעה, שהוא שמות דינר. נמי תנינא - נחמתימון. פשיטא -

לדפילו פטרווא, דהא כל שהוא קאמרי רבנן לעיל. כולי האי - צר דנקא. אי נמי, נהי דקטן יכול ליתן, אצל פטרווא שהוא כחוש - לא, רגיל הכא ורגיל הכא - פחות מסלע ויותר משקל. קשיא הלכתא אהלכתא - הכא אמרת: הלכתא צריגא, ועילי אמרת: הלכתא כדברי חכמים דלפילי צר דנקא. בא לימלך - מה יתן לכהן, אמרינן ליה צריגא. בעושה מעצמו - ונתן צר דנקא, לא כייפינן ליה טפי. האמר - בשמעתינן לעיל (ט, ב), הקפידה פודה עליו נשה. ואף על גב דמלאינן לעיל: נשוויי לא קאמרינן, מיהו האי מקשה מאי דסקלא דעתן מעיקרא נקט. רבינא קשיא ליה - אמאי מוקמת למימרא דריש לקיש כרבי שמעון? הא קיימא לן דרבי יהודה ורבי שמעון - הלכה כרבי יהודה, צעירינן צפרק "מי שהולאוהו" (מו, ג), וסתם לן מנא דמנתימין כרבי יהודה, דאסר לפטר חמור בהנאה, דקתני: מפרש טלה לאפקועיה לאיסוריה. ואת אמרת - למילתך כרבי שמעון. חמור מן ההקדש - שפודהו בכסף נשוויי. להחמיר עליו - שלא יפדהו אלא בשה. אלא להקל עליו - דאס פודהו נשה - יכול לפדותו בפטרווא בשלקי - עשבים שלוקות. ממונא דבעלים הוא - ולא מלי כהן לזבויי להאי פודה, ופדיונו פדוי לבעלים. וזה הניח מעטיו על קרן הלכי. ונתן הכסף - דכתיב: "ואם המקדיש יגאל" וגו', משמע: כל מי שיתן הכסף - יהא ההקדש שלו. או דלמא כיון דקני האי פטר חמור לבעלים להאי דביני וביני - דיכול לפדותו בשה. אף על גב דכוליה לא קני ליה כל זמן שלא פדאו, אפילו הכי ממנונא דידיה הוא.

תוספות

אמר רבא אף אנו נמי תנינא גדול וקטן - יש ספרים דגרסי: "ותנינא", וקושיא היא זו.

והלכתא ברגיא - בבא לימלך מוקמי ליה, שמורים לפדותו בשה שוה שלשה זוזים רגיל הכא, אבל בעצמו - אפילו בפטרווא בת דנקא. ואם אין לו שה לפדותו - פודה בשוויי, ואפילו בשלקי. וכד פריק ליה מברך "על פדיון פטר חמור", ולא

בשעת נתינה לכהן. דמעידנא דאפרשיה ברושתיה דכהן קאי, כדאמר לקמן בשמעתין. ושה - בין מכבשים בין מעוים, בין זכר בין נקבה, בין גדול בין קטן, כדתנן במתניתין. הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי - לא דמי לתרום משלו על חבירו, דאיבעיא לן פרק "אין בין המודר" (נדריים לו, ב) אם צריך דעת. דהתם כתיב: "גם אתם" לרבות שלוחכם, ובעינן: מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם. אבל הכא לא כתיב בעלים.

אמר רב שיזבי אמר רב הונא: הפודה פטר חמור של חבירו - פדיונו פדוי. פדיונו לחכמים: האם במקרה זה פדיונו (פטר החמור) שייך לפודה, או דלמא [שמת] פדיונו לבעלים? ואמרים: אילימא [לפי שיטת] ר' שמעון לא תיבעי [תישאל] לך, כיון שאמר שקודם פדיון הריהו מותר בהנאה לבעלי, שיכול לעבוד בו ולהשכיר אותו - הרי ממונא [ממון] של הבעלים הוא, ונתינת שה לכהן - אין בכוחה להוציא את החמור מיד בעליו. כי תיבעי [לפי שיטת] ר' יהודה, שאמר שפטר חמור אסור בהנאה קודם פדיונה, ואם כן, אינו שלו מתחילה, ורק על ידי הפדייה בשה הריהו זוכה בו. וכך יש לשאול: האם להקדש מדמי ליה [הוא מדמה אותו]. את פטר החמור, ורחמנא אמר [והתורה אמרה] בפדיון מן ההקדש: "ונתן הכסף וקם לו" (ראה ויקרא כז, ט), ומשמע: מי שנותן את הכסף, גם אם לא הוא הקדיש את הדבר, הריהו זוכה בו. או דלמא [שמת]. כיון שהבעלים יכול לפדות את פטר החמור בשה, ששוויי פחות מחמור, נמצא דקני להו בביני וביני [שיש לו קנין בחמור, בהפרש שבין זה לזה]. ולכן לא דמי [אינו דומה] להקדש, שאין בו כלל קנין למקדיש? אמר רב נחמן, תא שמע [בוא ושמע] רביה ממה ששינונו בכרייתא: הגונב פטר חמור של חבירו קודם שנפדה, ונתפס - משלם תשלומי כפל לבעלים.

אבל אדם אחר אינו יכול לפדותו מיד ההקדש בפחות משוויי, ובעליו של פטר חמור הרי לא הקדישו, ודינו איפוא ככל אדם. ויש שהסבירו כי הקדש מתחלל על שווה פרוטה משום שבכלל אין דין אונאה להקדש, שהקונה מיד ההקדש בכל מחיר - קנה. או משום שיש בפדייה מיד ההקדש דין של חילול האיסור שיש בו על הדמים, ולא דין קנייה ממש. אבל בפטר חמור, שאינו שייך להקדש - אין לומר דבר זה (ראה אהל משה).

אורח ההלכה

הלכה כדברי חכמים אם היה לו פטר חמור ששווה עשרה סלעים, יכול לפדותו בשה שווה דינר (ואפילו פחות מזה, כמו שאמר רב יוסף, בפטרווא בר דנקא. גר"א). (רמב"ם ספר זרעים הלכות ביכורים פ"ב ה"א. שו"ע י"ד שכ"א, ה).
הלכתא ברגיא אין לו שה לפדותו - פודהו בשוויי ונתן לכהן. במה דברים אמורים? כשהיו דמי פטר חמור משלושה זוזים ולמעלה. אבל אם היו דמיו פחות משלושה זוזים - אין פודים אותו אלא בשה או בשלושה זוזים. והכלל בזה: עין יפה - לא יפחות מסלע. עין רעה - בחצי סלע, ובינונית - בשלושה זוזים. שגרת הרמב"ם היתה "כאן בשה כאן בשוויי" (גר"א). ויש שפסקו כגריסתה, שאין מדובר כאן כשנותן שוויו, אלא כשפודה בשה, שאם בא לימלך אמורים לו ליתן שה בשלושה דינרים, ואם פדה בעצמו - אפילו בכל שהוא יצא (טור, וכן דעת הראב"ד). (רמב"ם שם ה"ב. שו"ע שם).
מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו אין לו שה לפדותו - פודהו בשוויי ונתן לכהן. כריש לקיש. וראה לעיל. (רמב"ם שם ה"א. שו"ע שם).
הפודה פטר חמור של חבירו הפודה פטר חמור של חבירו - הרי זה פדוי, והחמור לבעליו. כמסקנת הגמרא. (רמב"ם שם ה"ג. שו"ע שם סעיף ז).
הגונב פטר חמור של חבירו הגונב פטר חמור של חבירו קודם שנפדה - משלם תשלומי כפל לבעלים. שאף על פי שאין הוא עכשיו שלו, ראוי להיות שלו אחר שייפדה. (רמב"ם ספר נזיקין הלכות גניבה פ"ב ה"א).

עיונים

שדריה לקמיה דר' טרפון לכאורה אינו מובן מדוע הוצרך לשולחו. וייתכן כי לא רצה לפדותו בשה אלא בשוויי, וכפי שנאמר להלן בשם ריש לקיש. ואולי מדובר על פטר חמור קטן ביותר, שהיה שוויו פחות משוויי של שה, ורצה ר' יהודה הנשיא לשאול האם חמור כזה פודים בשוויי. ומכאן מקור לשיטתו של הרמב"ם בענין זה, שפטר חמור ששוויי פחות משלושה זוזים - אין פודים אותו בשוויי, אלא בשה, או לפחות בשלושה זוזים (יוסף דעת).
ברגיא וכו' הפירוש בפנים הוא כפירוש רבינו גרשום (וכן בערוך). ויש שפירש "רגיא" כמו בתרגום הכתובים (משלי ט, יא) - פלט, כלומר, אם תשים בכף מאוניים ארבע הדינרים מכאן ושנים מכאן, הרי אם תיקח דינר מהארבעה ונתית בכף השניה - יהא המשקל שווה (ר' אליהו בחור). ואולי הכוונה היא למחירו של כבש רגיל, ממוצע, ושיעור הכבש הבינוני בימיהם היה בשוויי שלושה דינרים. **הא אמר הקפידה עליו תורה בשה** לא מצאנו שר' יהודה אומר כן במפורש. ורשי' כתב כי הכוונה היא להסבר שהביא עולא (בלשון זו עצמה) לדעת ר' יהודה שפטר חמור אסור בהנאה: "יש לך דבר שהקפידה עליו התורה לפדותו בשה, והוא מותר?" (לעיל ט, ב). ומשום כך מובן מדוע מסיקה הגמרא כי דבריו של ריש לקיש כאן נאמרו דווקא לשיטת ר' שמעון - משום שהוא סבור שפטר חמור מותר בהנאה.
ממונא דבעלים הוא שהואיל ולדעת ר' שמעון הבכור מתחילה ממון בעליו הוא, נמצא שכאשר הבעלים פדה אותו בשה - אינו זוכה בפטר החמור על ידי הנתינה, אלא רק מקיים מצוה, לתת שה לכהן. וממילא אין מקום לומר שאדם אחר יזכה בפטר החמור על ידי קיום מצוה זו, שהרי אינו פודהו מיד הבהן (ראה רש"י).
והתם לן תנא כר' יהודה רש"י הסביר: שהרי כך הסברנו את דין משנתנו (לעיל ט, א), שבמקרה של ספק פטר חמור מפרש טלה הוא לעצמו - כדי להפקיע את איסור ההנאה שבו, וכשיטת ר' יהודה (שם עמוד ב). ואילו רבינו גרשום כתב כי הכוונה היא למה שנאמר בסוף המשנה (ט, א): "ופטר חמור תפדה בשה - מן הכבשים ומן העזים וכו', ומשמע בשה דווקא.
לא יהא חמור מן ההקדש ושאל טבורי אבן (מגילה כג, ב). והרי גם הקדש מתחלל בפחות משוויי, שהקדש שחיללו על פחות משווה פרוטה מתחלל! תירצו כן דין זה באמר דווקא במקדיש דבר ופדהו,

ואף על פי שאין לו עכשיו – כלומר, שאף על פי שאין לו עכשיו, רשות יש לו לאחר זמן שפדוהו, הלכך הו' כאלו הוא השמא דידהו. וגונב מבית האיש אמר רחמנא – ישלם שניס. לא מצית הקדש, דאין תשלומי כפל להקדש. אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן – אם נתנו ישראל לכהן שוב אינו נכנס להחשבו, לא צד כהן ולא צד ישראל.

ואף על פי שאין לו עכשיו – יש לו לאחר מִפְּאָן. מני? אילימא רבי שמעון – אמאי אין לו עכשיו? אלא פשיטא רבי יהודה; ואי סלקא דעתך להקדש מדמינן ליה – ויגנב מבית האיש" אמר רחמנא, ו'לא מבית הקדש! ותו לא מדי.

ג "אחת ביפרה ואחת שלא ביפרה" [כו']. תנו רבנן: כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר? אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן – שהרי שנינו: "הלוקח ושינתן לו במתנה – פטור ממעשר בהמה. אלא בישראל שהיה לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שנין, ומעשרן, והן שלו. מסייע ליה לרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: ישראל שהיה לו עשרה ספק פטרי חמורים – מפריש עליהן עשרה שנין, ומעשרן, והן שלו. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: ישראל שהיה לו טבליים ממורחין בתוך ביתו, שגפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו – מעשרן והן שלו. וצריכא, דאי אשמועינן קמייחא – משום דקא מפריש וקאי, אכל הקא – מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמין, אימא לא. ואי אשמועינן הקא – דאפשר לעשורי מיניה ובייה, דהא מנח, אכל התם – כיון דשה מעלמא בעי אתווי, ומפריש וקאי אימא לא, צריכא.

ד אמר רבי שמאל בר נתן אמר רבי חנינא: הלוקח טבליים

בירושה מבית אבי אמו שהיה ישראל. במקרה זה, כבר נתחייבו פטרי החמורים בפדיון, וצריך היה הכהן לפדותם בשיים, אלא שרשאי היה ליטול אותם לעצמו. ולכן, נכדו הישראל, היורש את זכותו בפטרי חמורים אלה, מפריש עליהן עשרה שנין, ומעשרן, והן שלו, כאילו הפרישם סבו כהן, והוריש לו אותם. וכיוצא בזה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: ישראל שהיה לו טבליים ממורחין בתוך ביתו, שגפלו לו טבליים שגמרה מלאכתם וכבר נתחייבו בתרומה ובמעשר, והיו אלו טבליים שנפלו לו בירושה מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו טבליים אלה מבית אמו ישראל – מעשרן, מפריש מהם תרומות ומעשרות, ופירות התרומה והמעשר הראשון שהפריש הן שלו, כאילו עישר סבו הכהן טבליים אלה, וכבר זכה בהם, והוריש לו אותם. ומעיר: וצריכא [וצריך] היה רב נחמן לומר שני דברים אלו, גם בפטרי חמורים וגם בטבליים, מפני דאי אשמועינן קמייחא [שאם היה משמיע לנו את הראשונה], בפטרי חמורים, היינו אומרים: דווקא שם נחשב הדבר כאילו זכה בהם סבו הכהן, משום דקא מפריש וקאי [שהיה מופרש ועומד] כלומר, לא צריך היה לעשות מעשה של הפרשה, ודי שיאמר על שם שלו שהוא תחת פטר החמור, והרי הוא שלו. אבל הכא [כאן], לגבי טבליים – הרי צריך להפריש את התרומה מן הטבל כדי שתיקרא בשם תרומה ויוכל הכהן לזכות בה, ויש לומר כי מתנות כהונה שלא הורמו מן התבואה – כמי שלא הורמו דמין [נחשבות], ואם כן אימא [אומר] שלא נחשב הדבר כאילו זכה סבו הכהן בתרומה. ומן הצד השני, אי אשמועינן הכא [אם היה משמיע לנו כאן], לענין טבליים, שנחשב הדבר כאילו זכה סבו הכהן בתרומה, הייתי אומר כי אין זה אלא משום שאפשר לעשורי מיניה וביה [לעשר את הטבל ממנו ובן]. דהא מנח [שהרי הכל מונח] יחד, הטבל והתרומה שבו. אבל התם [שם], לענין פטר חמור, כיון דשה מעלמא בעי אתווי [ששה מהחזן צריך להביא] כדי לפדותו, ולומר שהשה כבר מפריש וקאי [מופרש ועומד] ואינו צריך הפרשה אימא לא [אומר שאין אנו אומרים]. על כן צריכא [צריך] שיאמרו שני הדברים.

ד אגב כך מביאים הלכה דומה, אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא: הלוקח טבליים

מסורת הש"ס
1. ב"ק ע"א. מכלתא דרשב"י שמות כב, ו. וראה ב"ק ס"ב. ירושלמי ב"ק פ"ז ה"א. שם שבעות פ"ח ה"א. מכלתא שמות כב, ו. ילק"ש תורה שמו.
2. (הביטוי) עירובין ק"ג, סוכה ל"ב. יבמות ל"א. נזיר כ"א. סנהדרין ס"ב. ס"ד. ע"ז כ"ג. ס"ד. הוריות ט"ב, חולין קט"א. ילק"ש תורה ש"ט.
3. משנה בכורות נ"ב. ב"ק ק"ב. ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. שם קדושין פ"א ה"ו. ילק"ש תורה תשא.
ט. ב"מ ז, א.
י. נדרים פ"א. קדושין נ"ב. נח"א. ב"ב קכ"ג. מכות כ"א. חולין ק"ב. ילק"ש תורה תתקטו.

ואף על פי שאין לו עכשיו – יש לו לאחר מִפְּאָן. מני? אילימא רבי שמעון – אמאי אין לו עכשיו? אלא פשיטא רבי יהודה; ואי סלקא דעתך להקדש מדמינן ליה – ויגנב מבית האיש" (שמות כב, ו), אמר רחמנא [אמרה התורה], ומדייקים מכאן: ולא מבית הקדש, שהגונב מן ההקדש אינו משלם תשלומי כפל! ומכאן שאין לפטר החמור דין הקדש, ולכן גם אם פדאו אדם אחר – הריהו של הבעלים. ומוסיפים: ותו לא מדי [ואין להוסיף עוד דבר] בענין זה, שהוכחה ברורה היא.

ג שנינו במשנה: היו לו שתי חמורות, אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה, וילדו זכר ונקיבה ואין ידוע איזו ילדה זכר – הרי זה מפריש מה מספק, שמה זו שלא ביכרה ילדה זכר, והשה נשאר ביד הבעלים. ועוד שנינו לגבי השה שפרו בו את פטר החמור, שהוא נכנס לדיר יחד עם שאר הצאן כדי להתעשר מעשר בהמה. ובענין זה תנו רבנן [שנו חכמים בבב"א]: כיצד, באיזה מקרה, אמרו חכמים על פדיון פטר חמור שהוא נכנס לדיר להתעשר? אי אתה יכול לומר שמדובר פה בשה שכבר בא ליד כהן, שהרי שנינו: הלוקח (הקנוי) ושינתן לו במתנה – פטור ממעשר בהמה, ושה זה הרי ניתן במתנה לכהן. אלא צריך לומר שמדובר בישראל שהיה לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן מספק עשרה שנין כדי לפדותם, ומעשרן, צריך לעשר את אותם שיים, והן שלו. ומעיר: מה שנינו בבב"א רב נחמן אמר רבה בר אבונה: ישראל שהיה לו עשרה ספק פטרי חמורים – מפריש עליהן עשרה שנין, ומעשרן, והן שלו. ועוד אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: ישראל שהיה לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו, שנפלו לו בירושה מבית אבי אמו שהיה כהן, שפטור מפדיון פטר חמור, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו פטרי חמורים אלה

בירושה מבית אבי אמו שהיה ישראל. במקרה זה, כבר נתחייבו פטרי החמורים בפדיון, וצריך היה הכהן לפדותם בשיים, אלא שרשאי היה ליטול אותם לעצמו. ולכן, נכדו הישראל, היורש את זכותו בפטרי חמורים אלה, מפריש עליהן עשרה שנין, ומעשרן, והן שלו, כאילו הפרישם סבו הכהן, והוריש לו אותם. וכיוצא בזה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: ישראל שהיה לו טבליים ממורחין בתוך ביתו, שגפלו לו טבליים שגמרה מלאכתם וכבר נתחייבו בתרומה ובמעשר, והיו אלו טבליים שנפלו לו בירושה מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו טבליים אלה מבית אמו ישראל – מעשרן, מפריש מהם תרומות ומעשרות, ופירות התרומה והמעשר הראשון שהפריש הן שלו, כאילו עישר סבו הכהן טבליים אלה, וכבר זכה בהם, והוריש לו אותם. ומעיר: וצריכא [וצריך] היה רב נחמן לומר שני דברים אלו, גם בפטרי חמורים וגם בטבליים, מפני דאי אשמועינן קמייחא [שאם היה משמיע לנו את הראשונה], בפטרי חמורים, היינו אומרים: דווקא שם נחשב הדבר כאילו זכה בהם סבו הכהן, משום דקא מפריש וקאי [שהיה מופרש ועומד] כלומר, לא צריך היה לעשות מעשה של הפרשה, ודי שיאמר על שם שלו שהוא תחת פטר החמור, והרי הוא שלו. אבל הכא [כאן], לגבי טבליים – הרי צריך להפריש את התרומה מן הטבל כדי שתיקרא בשם תרומה ויוכל הכהן לזכות בה, ויש לומר כי מתנות כהונה שלא הורמו מן התבואה – כמי שלא הורמו דמין [נחשבות], ואם כן אימא [אומר] שלא נחשב הדבר כאילו זכה סבו הכהן בתרומה. ומן הצד השני, אי אשמועינן הכא [אם היה משמיע לנו כאן], לענין טבליים, שנחשב הדבר כאילו זכה סבו הכהן בתרומה, הייתי אומר כי אין זה אלא משום שאפשר לעשורי מיניה וביה [לעשר את הטבל ממנו ובן]. דהא מנח [שהרי הכל מונח] יחד, הטבל והתרומה שבו. אבל התם [שם], לענין פטר חמור, כיון דשה מעלמא בעי אתווי [ששה מהחזן צריך להביא] כדי לפדותו, ולומר שהשה כבר מפריש וקאי [מופרש ועומד] ואינו צריך הפרשה אימא לא [אומר שאין אנו אומרים]. על כן צריכא [צריך] שיאמרו שני הדברים.

ד אגב כך מביאים הלכה דומה, אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא: הלוקח טבליים

בדיני קניינים, שהקונה חפץ מיד בחירו, או יורשו – הריהו קונה כל זכות ממונית שהיתה למוכר באותו חפץ (ראה למשל ב"ק ח"ב).
מפריש וקאי מדברי רש"י משמע כי ההבחנה היא זו: בפדיון פטר חמור השה אינו צריך מעשה של הפרשה מגוף החמור (אלא דיבור בלבד), שהרי הוא מן לעצמו, ולפיכך רואים את השיים כאילו באו לידו מיד סבו, ואינו צריך אלא לקרוא להם שם (ויש שהבינו כי לדעת רש"י מדובר באופן שירש ממנו שיים בנוסף לפטרי החמורים, ראה חידושי בתרא). מה שאין כן בטבליים – הרי התרומה היא ממון הטבל עצמו, וצריכה מעשה של הפרשה, ולכן אינה נחשבת כאילו כבר הופרשה ביד סבו. ויש שהסביר כך: בתרומות ומעשרות לא חל חיוב נתינה לכהן קודם שיפריש את התרומה מן הטבל, שהרי אין התרומה קיימת כלל בעולם. מה שאין כן בפטר חמור, חיוב הנתינה של שם לכהן קיים מאליו, ואינו דבר המתחדש לאחר הפרשה (חזון איש).

אורה ההלכה
ולא מבית הקדש – הגונב נכסי הקדש – אינו משלם אלא את הקרן בלבד. (רמב"ם שם ה"א).
הלוקח ושינתן לו במתנה – הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו, או שניתנו לו במתנה – הרי הם פטורים מן המעשר עד שייחלדו ברשותו. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ו ה"י).
ישראל שהיה לו עשרה ספק פטרי חמורים – מי שהיה לו עשרה טלאים, כל אחד מהם הפרישו על ספק פטר חמור – הרי הן כחולין לכל דבר, ומתעשרים כשאר בהמה. ומפריש אחד מהם מעשר, והשאר שלו כשהיו. (רמב"ם ספר זרעים הלכות ביכורים פ"ב ה"ג).
שנפלו מבית אבי אמו כהן – ישראל שהיה לו עשרה פטרי חמורים דאים בתוך ביתו, שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו נפלו לו מבית אבי אמו ישראל – הרי זה מפריש עליהם עשרה שיים, והם שלו, וחייבים במעשר. (רמב"ם שם ה"ד).
מתנות שלא הורמו – מתנות שלא הורמו הרי הן כמי שהורמו. לפיכך, ישראל שנפלו לו טבליים מבית אבי אמו כהן, והפריש מהן תרומה ומעשרות – הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו, ואם קידש בהן אשה – הרי זו מקודשת, שאף על פי שאין ראיון לו לאכילה – יכול הוא לזכרן למי שהן ראיון לו. כמסקנת הגמרא בקדושין נ"ב. (רמב"ם ספר נשים הלכות אישות פ"ה ה"ז).

תוספות

וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש – פרק "מרבחה" (בבא קמא ס"ב), איתא הך דרשא, דקאמר: "מירעהו" – ולא מהקדש נפקא. ופירש: "איש" לא מיותר, דגובר נמי מקרי "איש", ולא משתמע כלל מ"איש" למעוטי, דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון "איש", ו"אשה" – על נקבה, כמו (שמות כו) "אשה אל אחותה". והא דאמרין הכא: "מבית האיש" ולא מבית הקדש – כדנפקא מ"ירעהו", ומשום דהא קרא "וגונב" מיייר בתשלומין, מיייתי לה.

שהיו לו עשרה ספק [פטרי] חמורים – מפריש עשרה שנין ומעשרן והן שלו – לפירוש רבינו תם, דמפרש לעיל: פודה וחוזר אפילו פעמים הרבה – אספיקות קאי, קשה: למה לי עשרה שנין? בשה אחד סגי! אבל לפירוש קונטרס, דאינו חוזר ופודה אלא אם כן נתנו לכהן וחוזר ולקחן, ניחא. ומיהו, לפירושו נמי קשה ההיא דלקמן: ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורין ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו

מבית אבי אמו ישראל, מפריש עליהן עשרה שנין והן שלו. התם למה לי עשרה? בתד סגי! שמן הדין הן שלו אף על פי שהן ודאין, אם כן בכל פעם ופעם חשוב כאילו נתנו לכהן וחוזר ולקחן. דמכאן אבי אמו כהן הוא יורשו! ונראה: דבכל הני דנקט עשרה – לרבנותא, אף על גב שכולן פטר חמור – כולן נכנסין לדיר להתעשר.

ביתו, כלומר, פירות שאינם מעושרים, שנגמרה מלאכתם וכבר נתחייבו בתרומה ובמעשר, והיו אלו טבליים שנפלו לו בירושה מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן נפלו לו טבליים אלה מבית אמו ישראל – מעשרן, מפריש מהם תרומות ומעשרות, ופירות התרומה והמעשר הראשון שהפריש הן שלו, כאילו עישר סבו הכהן טבליים אלה, וכבר זכה בהם, והוריש לו אותם. ומעיר: וצריכא [וצריך] היה רב נחמן לומר שני דברים אלו, גם בפטרי חמורים וגם בטבליים, מפני דאי אשמועינן קמייחא [שאם היה משמיע לנו את הראשונה], בפטרי חמורים, היינו אומרים: דווקא שם נחשב הדבר כאילו זכה בהם סבו הכהן, משום דקא מפריש וקאי [שהיה מופרש ועומד] כלומר, לא צריך היה לעשות מעשה של הפרשה, ודי שיאמר על שם שלו שהוא תחת פטר החמור, והרי הוא שלו. אבל הכא [כאן], לגבי טבליים – הרי צריך להפריש את התרומה מן הטבל כדי שתיקרא בשם תרומה ויוכל הכהן לזכות בה, ויש לומר כי מתנות כהונה שלא הורמו מן התבואה – כמי שלא הורמו דמין [נחשבות], ואם כן אימא [אומר] שלא נחשב הדבר כאילו זכה סבו הכהן בתרומה. ומן הצד השני, אי אשמועינן הכא [אם היה משמיע לנו כאן], לענין טבליים, שנחשב הדבר כאילו זכה סבו הכהן בתרומה, הייתי אומר כי אין זה אלא משום שאפשר לעשורי מיניה וביה [לעשר את הטבל ממנו ובן]. דהא מנח [שהרי הכל מונח] יחד, הטבל והתרומה שבו. אבל התם [שם], לענין פטר חמור, כיון דשה מעלמא בעי אתווי [ששה מהחזן צריך להביא] כדי לפדותו, ולומר שהשה כבר מפריש וקאי [מופרש ועומד] ואינו צריך הפרשה אימא לא [אומר שאין אנו אומרים]. על כן צריכא [צריך] שיאמרו שני הדברים.

ד אגב כך מביאים הלכה דומה, אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא: הלוקח טבליים

עיונים

הלוקח ושינתן לו במתנה – ואם כן, לא רק שהכהן אינו מצרפו למעשר בהמה שלו, שהרי ניתן לו במתנה. אלא אפילו אם חזר ומכרו לישראל – אין הלה מצרפו למעשר, שהרי לקוח הוא בידו (רש"י רבינו גרשום).
ומעשרן והן שלו – הרי זה כאילו נאמר: והן שלו ומעשרן, הן שלו – שהרי הכהן אינו יכול להוציא מידו מספק, ומעשרן – מאותה סיבה עצמה, שהרי לא באו לידו במתנה, כמו הכהן. וכן לשון הרמב"ם בהלכותיו. ועד בא להשמיענו שאין בהם קדושה כלל, לפיכך מן המעשר דין קדשים. וכתב רבינו גרשום כי יכולה היתה הבריייתא להשמיענו דין זה בספק פטר חמור אחד, שיכול להבניסו לדיר להתעשר. אלא בא להדגיש שאפילו אין לו אלא עשרה שכולם פדיון פטר חמור – יכול לעשרם, מאחר והם שלו לגמרי.

ישראל שהיו לו טבליים ממורחין וכו' – שאין תבואה חייבת בתרומה במעשר אלא משתיגמר מלאכת מלאכת הקצירה והאיסוף (כל גידול או פרי לפי עניינו), ובדגן, לאחר שצוברים את התבואה בעירמה (כ"ז) – ממרחים אותה, כלומר, מחליקים את פני הכרי, והוא נמר מלאכתה. ודין זה קיים גם במקרה שטבליים אלו היו מתחילה של הכהן, שהרי גם כהנים צריכים להפריש תרומה ומעשר, אלא שרשאים הם לעצמם לעצמם. אלא רצה להשמיענו שדין זה חל אפילו היו הטבליים חייבים בתרומה ומעשרות ביד ישראל מתחילה, ואין אנו אומרים שחזרו למצבם הראשון, כאשר הם עוברים מיד הכהן לנכדו הישראלי (רש"י בעמוד הבא).
מעשרן והן שלו – כלומר, מפריש מהם תרומה גדולה, שניתנת לכהן; מעשר ראשון שניתן ללוו, וממנו צריך להפריש עשירית כתרומת מעשר המיועדת לכהן; ומעשר שני (שצריך לאוכלו בירושלים) או מעשר עני (בשנה השלישית והשישית לשנת השמיטה). ומה שנאמר כאן "והן שלו" מתייחס לתרומה הגדולה, למעשר הראשון ולתרומת המעשר. שאף שאינו רשאי לאכול את התרומה, ולא את תרומת המעשר, שהרי זו האוכל תרומה חייב מיתה, מכל מקום יכול למכור אותה לכהנים. וכך המעשר הראשון שלו, שהרי סבו הכהן לא היה צריך ליתנו ללוו (ויותר מכך, עזרא תיקן כי לא מעשר ראשון לא ינתן אלא לכהנים ולא ללווים, ראה בענין זה ברמב"ם הלכות מעשר פ"א ה"ד). ומעשר ראשון יכול הישראל לאכול בעצמו, שאין עליו איסור אכילה לזרים.
וצריכא וכו' – ביסודם של דברי רב נחמן, עומדת ההנחה שהכהן מעביר בירושה את זכותו הממונית. כעין שעבד שיש לו בטר החמור וטבל שבדיו. דבר זה מבוסס על העיקרון המצוי

- מסורת הש"ס**
- א. עיין גיטין מז,א.
 - ב. גיטין מז,א. ב"מ קא,א. מנחות לא,א. ירושלמי פאה פ"ד ה"ו. שם דמאי פ"ג ה"ד. פ"ה ה"ח שם כלאים פ"ז ה"ג. שם גיטין פ"ד ה"ט.
 - ג. (טענה זו) בכורות מז,ב.
 - ד. משנה דמאי פ"ג מ"ד. ע"ז לא,א.
 - ה. ראה ירושלמי דמאי פ"ג ה"ד. שם ע"ז פ"ב ה"ג.

גרסות

מרשות גוי בתוסי: ברשות גוי וכן הגיה צ"ק. וראה רש"י ד"ה מעשר. **אישתעיה** בכתי"מ ועוד: **לאישתעוי** ובב"ח: **אשתעויי**. **בחזקתו למעשר** בכתי"מ: **הרי הן בחזקתו למעשרות**.

ממורחין מן הגוי – מעשרן והן שלו, שאינו צריך לתת את התרומה והמעשרות שהפריש. ושואלים: דמרחינהו מאן [שמירח אותם מ?] אילימא דמרחינהו [אם תאמר שמירח אותם] גוי – הלא "דגנך" אמר רחמנא [אמרה התורה] לגבי תרומות ומעשרות (ראה דברים יב, יז. ושם יח, ד), כלומר, דווקא מה שאתה עושה אותו לדגן, שנגמרה מלאכתו ונתמרח על ידך, חייב במעשרות, ולא דגן גוי! אלא דמרחינהו [שמירח אותם] ישראל מרשות גוי, כלומר, כשהיו ברשות הגוי, ולאחר מכן קנה אותם הישראל מידו. ולפיכך מעשרן – מפני שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע את התבואה מיד מעשר, והרי נתמרחו על ידי ישראל. ומכל מקום הן שלו – מפני דאמר ליה [שאומר לו] לכהן: קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעיה דינא בהדיה [אני בא מכוחו של אדם שאין אתה יכול להתדיין איתו], שהרי הגוי אינו חייב לתת תרומות ומעשרות לכהן, ומידו קניתי את התבואה.

ומביאים דיון שהוזכרו בו דברים אלו, בענין לוקח טבלים ממורחים מן הגוי. תנן התם [שנינו שם] במשנה במסכת דמאי: המפקיד פירותיו אצל הכותי או אצל עם הארץ, והחזירו לו – הרי הם בחזקתן למעשר ולשביעית, שאין לחשוש שמא החליפם, והחזיר לו פירות שאינם מעושרים, או שמא פירות שביעית הם, שצריכים ביעור. אבל המפקיד אצל הגוי – הרי הם כפירותיו של הגוי, שבוודאי החליפם. ר' שמעון אומר: דמאי, כלומר, ספק אם הם מעושרים, שמא לא החליפם.

[שיין לעמוד הקודם] ממורחין – שנגמרה מלאכתן למעשה. דמירוח גמר מלאכה של תבואה, כשמשוה את הכרי ומחליקו צרחה. ואותו אבי אמו כהן כו' – רבותא קא משמע לן, דאף על גב דמכח ישראל קאתי, דליכא למימר: ניתצנינהו השתא לתרומה (ומעשר) לכהן, כי היכי דהוה עמיד ישראל קמא – אפילו הכי, כיון דיד כהן צלמנע, הו

ממורחין מן הגוי – מעשרן והן שלו. דמרחינהו מאן? אילימא רחמנא, ולא דגן גוי! אלא דמרחינהו ישראל מרשות גוי, כלומר, כשהיו ברשות הגוי, ולאחר מכן קנה אותם הישראל מידו. ולפיכך מעשרן – מפני שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע את התבואה מיד מעשר, והרי נתמרחו על ידי ישראל. ומכל מקום הן שלו – מפני דאמר ליה [שאומר לו] לכהן: קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעיה דינא בהדיה [אני בא מכוחו של אדם שאין אתה יכול להתדיין איתו], שהרי הגוי אינו חייב לתת תרומות ומעשרות לכהן, ומידו קניתי את התבואה.

עלמה, ומוכרה לכהניס. דגנך – דיגונך, מה שאתה ממרח חייב בתרומה, ולא מירוח גוי. דאמרינהו ישראל מרשות גוי – שהיה ישראל אריס, וקרקע של גוי הו. למעשרות – אס מעשרין הן – אין חוששין שמא החליפן. או נשבעים – שמא החליפן בפירות שביעית, שהיו לריכין להתבצר נשבעים. כפירותיו – של גוי. דודאי חלפינהו, וזרין להפריש מהן מעשר. האזי מנא סבר לזין מירוח הגוי פוטר, ופולוגמח היא צנמנות צפרק רבי ישמעאל" (מנחות סו,ג). דמאי – ספק חילפן ספק לא חילפן.

עלמה, ומוכרה לכהניס. דגנך – דיגונך, מה שאתה ממרח חייב בתרומה, ולא מירוח גוי. דאמרינהו ישראל מרשות גוי – שהיה ישראל אריס, וקרקע של גוי הו. למעשרות – אס מעשרין הן – אין חוששין שמא החליפן. או נשבעים – שמא החליפן בפירות שביעית, שהיו לריכין להתבצר נשבעים. כפירותיו – של גוי. דודאי חלפינהו, וזרין להפריש מהן מעשר. האזי מנא סבר לזין מירוח הגוי פוטר, ופולוגמח היא צנמנות צפרק רבי ישמעאל" (מנחות סו,ג). דמאי – ספק חילפן ספק לא חילפן.

תוספות

דיגנך אמר רחמנא ולא דגן גוי – למאן דדריש במנחות פרק "רבי ישמעאל" (טז,א): "דיגנך" ולא דגן גוי – פריך שפיר אמאי מעשרן, דתבואה זו גדילה ונתמרחת ברשות גוי. ואם תאמר: מאי קשה ליה הכא? דלמא סבירא ליה כמאן דאמר מירוח הגוי אינו פוטר, "ודגנך" למעט מירוח הקדש! וכי תימא: הא דפליגי במירוח גוי – היינו בגדל ברשות ישראל, אבל גדל ברשות גוי ומרחינהו גוי פוטר. מכל מקום מאי קשיא? דלמא בגדל ברשות ישראל! ויש לומר: דמשמע ליה דאירי בגדל ברשות גוי. אבל סוגיא דמנחות (טו,ב) מוכח דפליגי אפילו בגדל ברשות גוי. ויש לומר: דניחא ליה לשנויי דהכא ככולי עלמא. ומיהו קשה, דאפילו הניא ליה מירוח דגוי פוטר, מכל מקום חייב לעשר מדרבנן, גזירה משום בעלי כסיין! יש לומר: משמע ליה מדקאמר "והן שלו" – אלמא לית ליה גזירה דבעלי כסיין, דאם כן היה חייב ליתנו לכהן, ואמאי מעשרן והן שלו? וקשיא ראשונה נמי מתרצא בהכי, דדייק דקסבר מירוח הגוי פוטר, מדקאמר "והן שלו", דאי אינו פוטר – אמאי מעשרן והן שלו? לתנינהו לכהן! ומיהו קשה, ליתני: ואף על גב דאינו פוטר – לא מחייב למיתב לכהן, דאמר ליה: קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה. ולמאן דאית ליה נמי גזירה בעלי כסיין, דהיינו מאן דאית ליה מירוח הגוי פוטר – לא מיסתבר למחייב ליתן לכהן טפי ממאן דאית ליה אינו פוטר. ודמשמע בסמוך בשמעתין דודאי חייב למיתב לכהן, דאמר: אצל גוי הרי הוא כפירותיו, ומשמע דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן – היינו ודאי כפי המסקנא דמסקינן: כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר.

דמרחינהו ישראל ברשות גוי – פירש הקונטרס: ישראל לפירושו: אי בחלק גוי – היינו מריחת גוי, אי בחלק ישראל – אין זה לוקח טבלים! ונראה לפרש: מרחינהו ישראל ברשות גוי אחר שלקחן ישראל. והכי קא אמר: הלוקח טבלין מן הגוי והן עכשיו ממורחין. **מעשרן** דאין קנין – תימה: אפילו יש קנין – חייב לעשרן מדרבנן, כדמוכח ב"הקומץ רבה" (מנחות לא,א), בשמעתא דרבי שמעון שזורי, גבי "לך קח מן הגוי ועשר עליו". וכי תימא שרוצה למצוא חיוב דאורייתא, לרבותא דאפילו הכי דחייב לעשר דאורייתא – והא ממה נפשך לקוח פטור מדאורייתא, כדמוכח פרק "הפועלים" (בבא מציעא פח,ב)! מיהו, לפירוש רבינו תם, דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר מירוח, אבל לוקח קודם מירוח ומרחו חייב – ניחא. ועוד יש לומר: אפילו מפטר לוקח קודם מירוח מדאורייתא, מכל מקום הו רבותא ממה שהן שלו אף על פי שאין קנין. ואין טעם לפטור מטעם הפקעה, דחמור איסוריה טפי, כדמוכח ב"הקומץ רבה" (מנחות לא,א), ממה דפריך: ולימא ליה לך קח מן הגוי! [ומשני]: דקא סבר אין קנין, והוה ליה מן החיוב על הפטור, אף על גב דלקוח דרבנן.

הרי הן בחזקתן למעשר ולשביעית – משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית. וכן פרק "לולב הגזול" (סוכה לט,א): אין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ. ופרק קמא דחולין (ו,א): ואם אמר "עשה לי משליכין" – חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית. וקשה מההיא דמשאלת

עיונים

דיגנך אמר רחמנא ולא דגן גוי – ולשיטה זו, יש לדרוש "דיגנך" – דיגונך, שהואיל ואין התבואה מתחייבת בתרומה ומעשר אלא משעה שנעשית דגן, שנגמרת מלאכתה, אם כן, דווקא כשישראל עושה אותה לדגן היא מתחייבת, ולא על ידי דיגונך של הגוי. והראשונים דנו בענין זה, שהרי גם אם דיגונו של הגוי פוטר, מכל מקום גזרו חכמים על הקונה תבואה ממורחת מן הגוי שיצטרך לעשר אותה, על מנת שלא ישתמטו עשירים ("בעלי כסיין") מן המעשר, שיקנו את תבואתם לגוי, כדי שימרח אותה, ולאחר מכן יחזרו ויקנו אותה ממנו (ראה מנחות סז,א). ולדעתם סוגיה זו אינה סבורה שאכן היתה גזירה כזו (ראה בתוסי' ובש"מ בשם הרא"ש).

דמרחינהו ישראל מרשות גוי – פשט לשון הגמרא כאן מורה לכאורה, שהואיל והמירוח נעשה על ידי ישראל, הרי גם אם התבואה של הגוי – חל עליה חיוב תרומות ומעשרות (לשיטה שאין קנין לגוי להפקיע מידי מעשר). וכך היא שיטת רמב"ן ועוד (ראה קדושין מא,ב). אבל ראשונים רבים סבורים כי החיוב אינו תלוי במעשה המירוח, אלא ברשות מי נעשה המירוח, ואם ישראל עובד כפועל עבור הגוי – אין זה יוצא מכלל "דגן גוי". ולכן פירשו בתוסי' כי מדובר כאן בתבואה שישראל קנה מן הגוי, ולאחר מכן מירח אותה. ומה ששנינו "הלוקח טבלים ממורחים מן הגוי" כוונתו – הלוקח טבלים מן הגוי, והם עכשיו ממורחים (וכן פסק הרמב"ם). ואילו רש"י פירש שמדובר בישראל שהיה אריס של הגוי, שעבד בשדותיו, ומדובר כאן בתבואה שנטל בשכר עבדותו (ומלבד שהוא מתאים יותר ללשון "מרשות גוי", הסבירו כי רש"י לא פירש כתוסי' שמדובר בקונה תבואה מן הגוי, משום שלדעתו, מי שקונה תבואה מן הגוי – פטור מדין תורה מן המעשרות. מרומי שדה).

דאין קנין לגוי וכו' – שאף שיש לגוי בעלות פריטית על קרקע שקנה, אין בכח בעלות זו כדי להפקיע מן המעשר. ולמדו זאת מן הפסוק "והאָרֶץ לֹא תִקְרָא לְצִמְתָּת פִּי לִי הָאָרֶץ" (ויקרא כה, כג), שארץ ישראל נחלת ה' היא (ראה גיטין מז,א וירושלמי דמאי פ"ה ה"ח). ושאלה זו, נחלקו בה תנאים ואמוראים, ויש הסבורים כי יש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מתרומות ומעשרות (ראה שם).

קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעיה דינא בהדיה – והואיל ובשעה שחל חיוב תרומה ומעשר על התבואה לא היתה לכהן כל זכות על התרומה, משום שאין הגוי חייב לו דבר, ואינו מצווה על כך, הרי זכות קניינית זו בתבואה עוברת לידי הישראל

שקנה ממנו. ויש שהסביר זאת כך: הואיל והגוי בוודאי אינו מעוניין לתת את התרומה, ולא ניתן להכריחו לעשות זאת – הכהן מתייאש ממנו, וכשהישראל קונה את התבואה מיד הגוי – יש כאן צירוף של יאוש ושינוי רשות (ראה סוכה לא,א). ובמקרה כעין זה שוב אין הכהן יכול לתבוע ממנו דבר (שפת אמת).

דמאי האמור בדרך כלל בלשון חכמים הוא תבואה הנלקחת מעם הארץ, שספק אם הופרשו ממנה מעשרות. ובתבואה כזו לא חייבו חכמים להפריש תרומה, משום שאין עמי הארץ חשודים אלא על המעשר, ועל תרומת המעשר. והעיר רש"י כי דמאי האמור כאן בפירות שהופקדו אצל הגוי שונה בדינו, שהרי גם על התרומה הגדולה מוטל הספק, וצריך איפוא להפרישה. ויש שהוסיפו הבדל נוסף, שתרומת מעשר של דמאי רגיל צריך ליתן לכהן, ואילו בדמאי האמור כאן תרומת המעשר שלו היא, ויכול למוכרה לכהנים (מים קדושים. וראה בש"מ).

אורה ההלכה

מעשרן והן שלו וכו' – פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל, אם נגמרה מלאכתם ביד הגוי – פטורים מתרומות ומעשרות. ואם לקחם ישראל אחר שנתלשו קודם שתיגמר מלאכתם, וגמרום ישראל – חייבים בכל מן התורה. ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן. ומפריש מעשר ראשון והוא שלו, ותרומת מעשר מוכרה לכהן, מפני שאומר ללוי במעשר, ולכהן בתרומת מעשר: אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום. כמסקנת הגמרא להלן. (רמב"ם ספר זרעים הלכות תרומות פ"א ה"א).

המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ – המפקיד פירותיו אצל עם הארץ הרי הם בחזקתם, שאינו חשוד להחליף הפקדון, כמשנה. (רמב"ם שם הלכות מעשר פ"א ה"א).

המפקיד פירותיו אצל הגוי – המפקיד פירותיו אצל הגוי – הרי הם כפירותיו של הגוי, שחזקתו להחליף הפקדון. כשיטת התנא הראשון במשנה. ואין דינס? אם הפקיד פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתם, ומשהחזירם נגמרו עכשיו ביד ישראל – מפריש מעשרותיו. ואם הפקיד טבלים שנגמרה מלאכתם – חייב להפריש, שמא לא החליף, אבל הפקיד חולין מתוקנים – אינו צריך להפריש כלום, שאפילו החליף הגוי – פטורים. (רמב"ם שם ה"ו).

להפריש כולי עלמא לא פליגי — דאפילו לרבי שמעון דאמר ספק — מספק לא אכל טבלים, שזמיתה הן, ובעי אפרושי הכל. דדמו לדמאי דעס הארץ דמפריש. ובעי מיתבינהו לכהן — לקמן פריך הא דאמרן לעיל: מעשרן והן שלו. דמאי — והמוציא מחצירו עליו הראיה, וישראל מוכר לכהן את התרומה, והדמים שלו. והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי, שנותן לכהן אחר ממאה. דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (מ"ח, א), משום דקבר עס הארץ: לוי הוא דפקיד רחמנא למיטז תרומת מעשר ולא לדידי. אכל הכהן, הוה ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה. להא שמעתא — דרבי אלעזר. מעשרן והן שלו — ואוקימנא דאמר רביהו ישראל נקטת גוי. בתרומה גדולה — פליגי תנא קמא ורבי שמעון. בתרומת מעשר — והן שלו.

תוספות

אשת חבר לאשת עם הארץ, ומשאלת אשה לחבירתה החשודה על שביעית — משמע דסתמא לא חשידי. ובכתובות (כד, א) פירשתי. הא חלפינהו ודאי בעי למיתננהו לכהן — ואף על גב דשמעינן לרבי שמעון מירוח הגוי פוטר, מכל מקום חייב, משום גזירה בעלי כיסין, כדפרישית לעיל.

טבלים שאתה לוקח מן הגוי — משמע הכא דלוקח חייב מדאורייתא, מדאיצטרך קרא לפטור תרומת מעשר. והקשה רבינו תם, מדקאמרין פרק "הפועלים" (בבא מציעא פ"ב, ב) "תבואת זרעך" — ולא לוקח! ותיריך: לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא. והא דאמרין פרק "רבי ישמעאל" (מנחות ס"ו, ב): תורמין משל גוים על של כותיים, ומשל כל על של כל, (אלמא) מירוח הגוי אינו פוטר — לא בלוקח מן הגוי איירי, דלוקח ממורח — אפילו מישראל פטור דאורייתא. אלא בגוי התורם משלו על

של ישראל איירי, כדתנן (תרומות פרק ג משנה ט): הגוי והכותי שתרמו — תרומתן תרומה. ופרק "בכל מערבין" (ערובין לו, ב) גבי לוקח יין מבין הכותים, אמר: כי לית ליה ברירה — בדאורייתא, יש לפרש: תרומת דגן תירוש ויצהר קרי דאורייתא. ואפילו מפטר כל לוקח — ניהא נמי סוגיא דשמעתין, לוקח טבלים מן הגוי איירי בגוי המעשר פירותיו ונותן ללוי, לא מיחייב לוי למיטב תרומת מעשר לכהן. ומעשר דאורייתא היא, אי אין קנין ומירוח הגוי אינו פוטר. ואי למאן דאמר מירוח הגוי פוטר — אפשר שהקדימו שבטלים. ומתקיים שפיר טעמא דלעיל (מכח), דאמר ליה: אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה. כלומר, כמו שהמעשר שהגוי מפריש ונותן ללוי, דאין הלוי חייב ליתן ממנו תרומה לכהן — כך כשקונה לוי טבלים מן הגוי להפריש מעשר, אינו חייב לתת ממנו תרומת מעשר לכהן, אלא מפרישו והוא שלו, דאמר ליה: אתינא כו'. דאי לאו הכי, אף על גב דלוקח פטור מדאורייתא, מכל מקום היה חייב ליתן לכהן מדרבנן. וההיא ד"הקומץ רבה" (מנחות לא, א) משמע כפירוש רבינו תם. דפריך: ולימא ליה קח מן הגוי ועשר עליו! ומשני: קסבר אין קנין, והוה ליה מן החיוב על הפטור. ומדקרי ליה "חייב" — משמע מדאורייתא. ויש לומר: לגבי דבר המעורב ברוב חולין היו כמו חיוב על הפטור. תדע, דהכי נמי קאמר התם: ולימא ליה קח מן השוק ועשר עליו! קסבר רוב עם הארץ אין מעשרין הן, והוה ליה מן החיוב על הפטור. משמע: אי אין מעשרין — הוה ליה מן החיוב על הפטור. ואמאי? והא דמאי — דרבנן, ואם טבל מעורב בחולין — דרבנן, אם

אמר ר' אלעזר: להפריש תרומות ומעשרות ממה שהחזיר לו הגוי — כולי עלמא לא פליגי [כולם אינם חלוקים], וגם ר' שמעון מודה שצריך להפריש, כדי לצאת מידי ספק איסור. **כי פליגי** [כאשר נחלקו] הרי זה לענין ליתנן לכהן לאחר ההפרשה. **תנא קמא סבר** [התנא הראשון סבור]: **ודאי חלפינהו** [החליף אותם] הגוי, את הפירות שהופקדו אצלו, ובעי מיתננהו [וצריך לתת אותם] את התרומה לכהן. **ור' שמעון סבר** [סבור]: **דמאי**, כלומר, ספק הוא, והכהן צריך להביא ראיה כדי להוציא מידי את התרומה. מסופר, **יתבי** [יושב היה] **רב דימי וקאמר להא שמעתא** [ואומר את ההלכה הזו], שאמר ר' אלעזר. **אמר ליה** [ל] **אביי**: לדרך זו, **טעמא** [טעם הדבר] שר' שמעון חולק, הרי זה משום **דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו** [שמספק לנו אם החליף אותם הגוי או לא החליף אותם]. **הא** [אבל] **אם ודאי חלפינהו** [החליף אותם] — **דכולי עלמא בעי** [לדעת הכל צריך לתת אותם לכהן], את פירות התרומה שמפריש מהם. ומדוע? **והאמר** [והרי אמר] **ר' שמואל אמר ר' חנינא**: הלוקח טבלים מן הגוי, אם היו ממורחין — מעשרן, ואולם הן שלו, ואינו צריך ליתנם לכהן! אמר לו רב דימי: **דלמא** [שמא] **יש לחלק**, כאן ששינוי במשנה שצריך לתת לכהן — מדובר בתרומה גדולה, כאן, שאמר ר' חנינא שמעשרן והן שלו — מדובר בתרומת מעשר (תרומה שמקבל הכהן מן המעשר הראשון הניתן ללוי). אמר לו אביי: **אזכרתן מילתא** [הזכרת לי דבר] שאמר ר' יהושע בן לוי: **מנין ללוקח טבלים ממורחין מן הגוי שהוא פטור מתרומת מעשר?** **שנאמר**: "ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וכו'" והרמות ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" (במדבר יח, כו), ויש לדייק: **טבלים שאתה לוקח מבני ישראל — אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן, טבלים שאתה לוקח מן הגוי — אי (אין) אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן.**

אמר רבי אלעזר: ילְהַפְרִישׁ — כּוֹלֵי עֲלָמָא לָא פְּלִיגִי, כִּי פְּלִיגִי — לִיתְנָן לְכַהֵן; תְּנָא קְמָא סְבֵר: וְדַאי חֲלַפְיִנְהוּ, וּבְעֵי מִיתְנַנְהוּ לְכַהֵן, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבֵר: דְּמַאי. יְתִיב רַב דִּימִי וְקָאֵמַר לְהָא שְׁמַעְתָּא, אָמַר לִיה אַבְיִי: טַעְמָא — דְּמַסְפָּקָא לָן אִי חֲלַפְיִנְהוּ אִי לָא חֲלַפְיִנְהוּ, הָא וְדַאי חֲלַפְיִנְהוּ — דְּכּוֹלֵי עֲלָמָא בְּעֵי לְמִיתְבִּינְהוּ לְכַהֵן. וְהָאֵמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַלּוֹקֵחַ טְבָלִים מִן הַגּוֹי מְמֹרְחִין — מְעַשְׂרֵן וְהֵן שְׁלוֹ! — דְּלָמָּא, פְּאֵן — בְּתְרוּמָה גְדוּלָּה, פְּאֵן — בְּתְרוּמַת מְעַשֵׂר! — אֲזַכְרְתָן מִלְתָּא דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: 'מִנִּין לְלוֹקֵחַ טְבָלִים מְמֹרְחִין מִן הַגּוֹי שֶׁהוּא פְּטוֹר מִתְרוּמַת מְעַשֵׂר? שְׁנֹאֵמַר: 'וְאֵל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', טְבָלִים שְׁאֵתָהּ לּוֹקֵחַ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל — אֵתָהּ מִפְּרִישׁ מִהֵן תְּרוּמַת מְעַשֵׂר וְנוֹתְנָהּ לְכַהֵן, טְבָלִים שְׁאֵתָהּ לּוֹקֵחַ מִן הַגּוֹי — אִי אֵתָהּ מִפְּרִישׁ מִהֵן תְּרוּמַת מְעַשֵׂר וְנוֹתְנָהּ לְכַהֵן.

א "ואם מת נהגים בו". דְּמִית הֵיכָא? אֵילִימָא דְּמִית בִּי כֵהֵן וְנִהְיֶה בּו פְּהֵן — פְּשִׁיטָא, מְמוֹנָא דִּידֵיהּ הוּא! אֵלָּא, דְּמִית בִּי בְּעָלִים וְנִהְיֶה בּו פְּהֵן — הָא נְמִי פְּשִׁיטָא! — סְלָקָא דְעֵתָךְ אָמִינָא, כֹּל כְּמָה דְלָא מְטָא לִידֵיהּ — לָא זְכָה בֵיהּ, קָא מְשַׁמַּע לָן: דְּמַעֲיִדְנָא דְאִפְרָשִׁיהּ, בְּרִשׁוּתֵיהּ דְכֵהֵן קְאִי.

א נהגים בו. ושואלים: **דמית היכא** [שמת היכן]? **אילימא דמית בי כהן** [אם תאמר שמת בבית הכהן], והכוונה היא שנהגה בו הכהן! — **פשיטא** [פשוט] הדבר, שהרי **ממונא דידיה** [ממון שלך] הוא! **אלא**, תאמר שמדובר במקרה **דמית בי** [שמת בבית] **הבעלים**, קודם שהספיק ליתנו לכהן, וללמד שנהגה בו כהן — **הא נמי פשיטא** [זה גם כן פשוט!] ומשיבים: **סלקא דעתך אמינא** [יעלה על דעתך לומר], **כי כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה** [כל עוד שלא הגיע לידו של הכהן לא זכה בו], על כן קא משמע לן [נשמיע לך] לנן דמעידנא דאפרשיה, ברשותיה דכהן קאי [מזמן שהפריש אותו, ברשותו של הכהן הוא עומד], ולפיכך, אם מת — נבלתו שייכת לכהן.

החייב על הפטור. משמע: אי אין מעשרין — הוה ליה מן החיוב על הפטור. ואמאי? והא דמאי — דרבנן, ואם טבל מעורב בחולין — דרבנן, אם

מסורת הש"ס
 1. עיין ירושלמי דמאי פ"ג ה"ד. שם תרומות פ"ט ה"ג.
 2. ירושלמי דמאי פ"ה ה"ח. ילקו"ש תורה תשנח.

גְּרִסוֹת
מיתננהו בכתי"מ:
מיתבינהו ובכמה כתי"י:
מיתנהו.
אמר ליה אביי בכתי"מ מילים אלה חסרות.
כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר בכתי"מ:
ודאי כאן בתרומת מעשר כאן בתרומה גדולה.
אזכרתן — מעשר בכתי"מ ועוד משפט זה חסר.
אזכרתן יש בכתי"י ובש"מ:
אזכרתן ובכ"ח: **אמר ליה אזכרתן** וראה ר"ג.
טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש בכתי"מ: **את המעשר אשר נתתי לכם מאתם** בנחלתכם והרמותם ממנו **תרומת ה' מעשר מן המעשר מן טבלים שאתם לוקחין מישראל אתה מפרישין**.
טבלים — לכהן בכתי"מ משפט זה חסר.
ונהנה בו כהן יש כתי"י שמילים אלה חסרות בהם.
אלא דמית בי בעלים בכתי"מ: **ואלא דמית ביד בעלים**.
הא נמי ברוב כתי"י מילים אלה חסרות.
סלקא דעתך אמינא ברוב כתי"י: **מהו דתימא**.
כמה בכתי"מ: כיון.

אִישִׁים
 רב דימי היה כנראה בן בבל שעלה לארץ ישראל, ושם היה תלמידם של ר' יוחנן ור' אלעזר. אחר כך ירד לבבל והביא לשם את שמועותיהם של רבותיו. הוא אחד מן ה"נחותי", חכמים שירדו מארץ ישראל בבל והביאו לשם מסורות הלכתיות מארץ ישראל.

כוללת בתוכה חיוב ליתנה לשמים, ומתוך כך לכהנים (מנחת שלמה סימן לו). **דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי** והוא כשיטת חכמים במשנה להלן (י"ב), שאם הפריש פדיון פטור חמור ומת — אינו חייב באחריותו. ולפיכך, מיד שמפרישו מברך: "אשר קדשנו במצותיו וציוונו על פדיון פטור חמור" (תוס' לעיל עמוד א. וכן נפסק להלכה).
 ושאל מהרי"ט אלגאזי: ומדוע משתמשת המשנה בלשון "ואם מת נהגים בו"? והסבירו אחרונים, כי הואיל ופטור החמור אסור בהנאה קודם פרייה, והשה בא תחתיו, ניתן היה לומר כי אין המצוה נגמרת בשלימות עד שיגיע שה חי ליד הכהן, וכשהוא מת ושוב אין בו מצות נתינה — הריהו עדיין אסור בהנאה (גם על הכהן). לכך הוצרך להשמיענו שגם אם מת — נהנה בו הכהן, וממילא יש ללמוד מכאן כי כבר משעת הפרשה הריהו נחשב כנתון לו לגמרי (ראה מרומי שדה, ראשית בכורים, חזון איש).

אורה ההלכה
דמית בי בעלים הפריש שה לפדיון פטור חמור, ומת השה קודם שיתננו לכהן — אינו חייב באחריותו, ויתן הנבלה לכהן ליהנות ממנה. כמשנה וכמסקנת הגמרא. (רמב"ם ספר זרעים הלכות בכורים פ"ב ה"ה. שו"ע יו"ד שכא, ו).

עיונים
דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן וההנחה היא שיודעים אנו שפירותיו של הגוי נתמרחו על ידי ישראל. שאם לא כן — הרי אמרנו לעיל שמירוח הגוי בתבואת הגוי פוטר מן המעשרות (רבינו גרשום, וכן נוסח ספרים אחרים ברש"י, ראה ש"מ). או שאנו מניחים כאן כי משנה זו נאמרת לדעת הסבור שמירוח הגוי אינו פוטר כלל מן המעשר (רש"י), שלא כהסבר הגמרא לעיל בעמוד זה.
אזכרתן מילתא דאמר ר' יהושע בן לוי וכו' מדברים אלה עולה כי אין מקום ללכת אחרי הטענה שהחכמה לעיל "קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעיה דינא בהדיה", שהרי דווקא לגבי תרומת מעשר למדנו מן הכתוב לפטור מנתינה לכהן. אבל ביחס לתרומה גדולה, שלא נלמדה מן הכתוב — לא תועיל טענה זאת. והאחרונים עסקו בטעם הדבר. יש שהסביר כי למסקנת הגמרא, חלה חובת נתינה מחדש על הפירות משעה שבאו ליד ישראל ונתמרחו על ידו. או באופן אחר: פטורו של מירוח הגוי מתרומות ומעשרות אינו משום שפירותיו הופקעו מחיוב זה, אלא משום שעליו באופן אישי לא חלה חובת נתינה. ומשום כך, כאשר הם באים ליד ישראל — חלה עליהם חובת הנתינה (ר' חיים הלוי מבריסק). ויש שהסביר כי דווקא במעשר, שאינו אלא חוב ממוני, יש מקום לטענה של "קאתינא מכח גברא" וכו'. אבל בתרומה גדולה אין מקום להבחין בין החובה להפריש תרומה לבין החובה ליתנה לכהן, לפי שהפרשתה

